

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת האזינו

א. ספורנו עם פירוט הרב יקאבסאן.

פרק לב, פסוקים כו, כז:

(כו) אַמְרָתִי אֶפְאַיֶהֶם. אֲשֶׁאִיר אִיזוּ פֶּאֶה
מֵהֶם וְהַמּוֹתֵר אֶכְלֶה . כְּמוֹ
שֶׁאֲעֲשֶׂה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים . אַחֲרֵי שְׁלֹא
הַשְּׂגָתִי שְׁלֵמוֹתָם לֹא בְּמִתֵּן תּוֹרָה, וְלֹא
בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בְּגִלוּת, כְּאָמְרוּ "כִּי בְּהַר
צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם תִּהְיֶה פְּלִטָה , כְּאָשֶׁר

אָמַר ה' 132, וּבְשָׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קָרָא" (יואל
ג, ה).

(כז) לֹוֹלֵי פֶעֶס אוֹיֵב אֲגוּר. שְׁמִתוֹךְ פֶּעֶס
שִׁכְעֶסוּ הָאֲמוֹת עַל אוֹתָם
הַשָּׂרִידִים 133, יֵשׁ לְחַשׁ – פֶּן יִנְקְרוּ צְרִימוֹ.
פֶּן יִמְשְׁכוּ אֶת לֵב הַשָּׂרִידִים לְהִיּוֹת בְּנֵי
נֶכֶד כְּמוֹתָם 134. פֶּן יֵאמְרוּ. לְאוֹתָם
הַשָּׂרִידִים 135. יִדְנוּ רָמָה. לְהַכְחִיד אֶת
יִשְׂרָאֵל מְגוּי 136, וְנִשְׁאַרְתָּם מִתִּי מִסֵּפֶר 137.
וְלֹא ה' פָּעַל כָּל זֹאת. שְׁתַּחֲשְׁבוּ לְהַמְלִיט
עַל יְדוֹ 138. אֲכַל בְּהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל רַבִּים

וְנִפְוֹצִים בְּאֲמוֹת רַבּוֹת לֹא יַעֲלֶה עַל לֵב
כָּלֶם לְהַשְׁתַּדֵּל בָּזֶה 139, כְּאָמְרָם: מֵאֵי
דִּכְתִּיב "צִדְקַת פְּרוּזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל" (שׁוֹפְטִים
ה, יא), צִדְקָה עֲשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁפְּזָרָם לְבֵין הָאֲמוֹת 140 (פסחים
סז, ב).

132.

וקשה, 'היכן אמר' (רש"י). ולפי רבינו פסוקנו
הוא המקור לדבר הנביא, כאשר סתם הכתוב
אצלנו ("פאה") עד דאתא יואל ואסמכיה אקרא.
ואילו רש"י מפרש "וראו כל עמי הארץ כי שם
ה' נקרא עליך" (דברים כח, י). ואילו הרד"ק מפרש
ד"ה והיה כל אשר יקרא: כי אז במלחמת גוג
ומגוג תהיה צרה גדולה לישראל זמן מועט... ואז
יכלו רבים מישראל... כמו שאמר בנבואת ישעיה
(ד, ג) "והיה כל הנותר בציון והנותר בירושלים
קדוש יאמר לו, כל הכתוב לחיים בירושלים".

כז

133. אילו היו נשארים שרידים בגלות זמן רב
לפני בוא התשועה הסופית. 134. "ינכרו" יעשו
אותם נכרים, כמו "ימלא" יעשה את הכלי
מלא. 135. ואין הכוונה פן יתרברכו בינם לבין
עצמם. 136. על פי תהלים פגה, ("לכו ונכחידם
מגוי"). 137. ללא אפשרות של קיום אומה
עצמאית בעלת זהות לאומית (היהודי הנודד).
138. שיפיח רוח חיים בעצמות היבשות.
139. בפעולות מיסיון מתואמות בארצות רבות
ביבשות שונות. 140. בעוד הפירוש המקובל הוא
לפי רש"י (שלא היו יכולים לכלותם יחד), הרי
רבינו מפרש על האושביץ הלאומי-רוחני
שבארצות הרווחה של היום, בהן ההתבוללות
מגיעה למליונים, ולא על המשרפות של האושביץ
הפיזי של הנאצים ימח שמם וזכרם.

אלו

1. איך פרשנו מביין: "אפאיהם" ומה מסקנתו מכך?
2. מתן תורה, ארץ ישראל, עלות: עלוה מחננים עם ישראל לא צמד בהט, מה התוצאה מכל זה?
3. מה בדיוק יקרה בסוף לפי זה ואל מה פרשנו מסתמך?
4. התוכל להסביר איך פרשנו מתאר את ארץ יקרה ואיך תהיה התנהלות האויים כלפינו?
5. מה מאפיין את פרשנו להצביע על השואה הרוחנית בנוסף לפיזיות ומה יהיה הסוף?
6. דברים אלה נכתבו בראשית המאה ה-20 ערה בהט ראה פרשנו נכוחה את הצלול לקרות, מה מסקנתו מכל זה?

לב, מט וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל לאחווה.

ובפרשת פנחס (כו, יב) אמר לו: "עלה אל הר העברים הנה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל". והענין¹, כי כמו שאמרו רז"ל פרק המוכר פירות (בבא בתרא ק, א) דאמר ליה לאברהם (בראשית יג, יז) "קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אתננה"... כדי שתהא נוחה לכבוש לבני בניו (עכ"ל²). וזה כל אחד לפי מעלתו, אברהם במה שהתהלך לפניו³ — כי היה ממרחק מקצות הארץ רחוק מידיעת השי"ת, ונתגדל ונתחזק בחכמת לבבו להכיר מציאותו יתברך, והלך לקרב עצמו להשם, ובהליכתו פרסם אמונתו והקריא בריות להשי"ת, כמו שנאמר (שם פסוק ד) "ויקרא שם אברם בשם ה'". לכן היה בכח הליכתו לכבוש הארץ ולהפיל צבא השמים ממעל, ולכבוש העמים אשר יהיו רק קמחא טחינא. וכן במשה⁴ במה שנתגדל בהתגלות כבוד השי"ת להמון עם כולו, וענן כבודו היה חופף עליהם מי שנה, ובוזה חיוק מוסדות האמונה, לכן היה בכח ראות עיניו לגרום שתהא נכבשת הארץ לפני בני ישראל. וזה שאמר (דברים ג, כט) "והוא⁵ ינחיל אותם את הארץ אשר תראה" — שכבר כבשה משה בראות עיניו יותר מה שכבשו יהושע וישראל במלחמותיהם. ולכן כיבוש הארץ היה: — האחת מה שכבשו עולי מצרים, והאחת מה שכבשו עולי בבל⁶. והנה ידוע דמה שכבשו עולי בבל הלא נשארה קדושתה, דקדושה שניה קידשה לעתיד לבא⁷, ומה שכבשו עולי מצרים לא קידשה לעתיד לבא.

ולזה אמר שם (במדבר כו, יב) "וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל". אבל כאן אמר "וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל לאחווה" — זהו מה שכבשו עולי בבל, שקדושה לעולם, וכ"אחווה" שאין לה הפסק ואינה נמכרת לעולם, כי ראות עיניו של משה חילקה את הארץ באופן הכיבוש במה שתהיה לבני ישראל לאחווה, ובמה שיופסק בחורבן בית ראשון.

1. (לב, מט) 1. בהסבר מדוע בפנחס מדובר על נתינה חד-פעמית ("נתתי") ואילו כאן מדובר על נתינה קבועה ("נותן") עד כדי "אחווה" ממש, כלומר לדורות.
2. וכן בבראשית רבה מ, ח "צא וכבוש את הדרך לפני בניך". ועיין רמב"ן לבראשית יב, י ד.ה. ויהי רעב בארץ, הוראה במאמר זה מעין יסוד לשיטתו בענין מעשה אבות סימן לבנים.
3. בראשית י, א "התהלך לפני והיה תמים".
4. לפי מעלתו הוא.
5. יהושע.
6. והכתוב הראשון בפרשת פנחס הוא כנגד כיבוש ראשון, והכתוב השני כאן הוא כנגד כיבוש שני.
7. רמב"ם הלכות תרומות א, ה כל שהחזיקו עולי מצרים ונתקדש קדושה ראשונה, כיון שגלו — בטלה קדושתם, שקדושה ראשונה לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבד קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא. כיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ — קדושה קדושה שניה העומדת לעולם לשעתה ולעתיד לבא... וכן רמב"ם בית הבחירה ו, טז: וכיון שעלה עורא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחוקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל ונתקדש בקדושת עורא השניה הוא מקדש היום ואף על פי שגלח הארץ ממנו.
8. גם אחרי שיופסק.

פסוק

1. איך פרשנו אפיון את ההפך בין: "נתתי" לבין "אני נותן"?
2. כמה כיבוש הארץ צ"י צולף מצריים לא הקנה להם את הארץ לצולף?
3. כמה דוקא ישוב הארץ צ"י צנרא ונחמיה מהוה כיבוש לצולף?
4. כמה ראיתו de מה רביןו היתה מוציאה ולמה לא הוציאה לאחז חורבן בית ראשון?
5. מה הרציון ככל זה והאם יש לכך מנחות לדורנו?

* * *

ג. תוספת ברכה.

פרק לב' פסוקים מט', נב':

וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל לאחווה כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבא אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל (ל"ב, מ"ט נ"ב) כפל הלשון "אשר אני נותן לבני ישראל" אף כי נראה כמיותר, אך כן הוא מדרך הלשון, לכפול המבטא בדבר שהוא חביב ביותר. וכהאי גונא בפ' וישלח (ל"ה י"ב) ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה: ולבניך אחריך "אתן את הארץ", והי' די לומר רק ולבניך אחריך, כיון דמוסב על נתינת הארץ שזכר מקודם. וע' מש"כ בפ' בראשית (ב' י"ז).

כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבא (ל"ב נ"ב) הלשון ושמה לא תבוא הוא כמו מיותר, דהא כבר החליט לו כי לא יבא אל הארץ, כמבואר בפ' חקת ובר"פ ואתחנן ועוד. וכאן היתה ההנחה רק הרשיון לראות את הארץ ואת זה הי' לו להזכיר. ואפשר לומר הכונה, משום דבר"פ ואתחנן ביקש שני דברים, אעברה נא (את הירדן) ואראה את הארץ. ויען כי מקובל אצלנו כי תפלה עושה מחצה, לכן אמר לו כאן כי על מחצה, על הראי', אני מניח לך, ועל מחצה השני לעבור ולבא אל הארץ איני מניח לך, וזהו כונת הלשון כי מנגד תראה את הארץ, כפי שבקשת, ושמה לא תבוא, למרות בקשתך.

1. מה הקושי שפרשנו מלה כן קטע הראשון ומה מצנהו?
2. קטע השני מסביר פרשנו מה ומתי קיבץ מה, על מה נצנה וצ' מה קיבץ סירוב, התוכף להסביר?
3. מה חשיבות היתה למה לראות את הארץ והאם היתה לכך תוצאה כל שהיא?

* * *

ד. רבינו בחיי.

פרק לב' פסוק נ':

(ג) ומות בהר. פירש החכם רבי אברהם ז"ל לשון, ומות' שיתקן עצמו בכך כי הוא קבר את עצמו. ויתכן לפרש ענין, ומות' שאני גוזר עליך שתמות מיד, כי המיתה איננה ביד האדם, ולכך לא תמצא בסוד לשון הקדש מלה בלשון צווי בדבר שאין יכולת ביד האדם לעשותו מיד, כגון השינה והמיתה, כי המדבר עם חברו אין לומר לו, ישן' ולא, מות', שהרי אי אפשר לו לישן ולא למות מיד, וכשהזכיר בכאן, ומות' דבר ה' הוא והוא יתעלה הגזר, ולו השלטון והיכולת.

אלול

1. לכאורה מה הקושי צ'יו מתיחס פרשנו?
2. כמה מות וסינה דומים?
3. מה אם כן סירוב הנאמר כאן?

ה. צרור המור.

פרק לב' פסוקים נ'-נב':

נ. ומות בהר והאסף אל עמד. וכבר פירשתי^א, שזאת הבטחה גדולה לצדיקים שאחר מיתתם אין הולכים נעים ונודים כשאר בני אדם, אלא מיד נאספים אל עמם, הם האבות הקדושים^ב. כאשר מת אהרן אחיד, ונאסף אל עמיו מיד.

נא. על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש. ולפי שזה דבר של גנאי באלו הצדיקים שיאמר בהם מעלתם בי, וידוע שאין מעילה בקדושים אשר בארץ^ג. אמר בתוך בני ישראל. כלומר, שהמעילה אינה אלא בערך ישראל, שאולי נסתפקו ביכולת השם כמו שפירשתי שם^ד. וזהו שחזר לומר על אשר לא קדשתם אותי. לא ח"ו שמעלתם, אלא שלא קדשתם אותי בתוך בני ישראל. שיאמרו שהסלע מקיים דברי הש"י בלא הכאה, כ"ש אנחנו עם מרעיתו וצאן ידו^ה שיש לנו לקיים דברו.

נב. כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבא. לרמוז שהיה עושה עמו חסד מה שלא עשה לאהרן, שאע"פ שלא תבא אל הארץ, מנגד תראה אותה. [נ"י וזה הרויח מרע"ה בענין הנחשים השרפים, שצוה שם (במדבר כא, ה) עשה לך שרף, לתועלתך. והיה כל הנשוך וראה אותו וחי, תיקן הדבר בראייה. שזהו כנגד המטה שנהפך לנחש שהכה בו הסלע, באופן שאחר שמשנה נשכו הנחש וינס משה מפניו, ולא נזהר להיות נשמר והכה הסלע במטה. והיה ראוי שלא יבא אל הארץ ולא יראנה, כאומרו וכל מנאצי לא יראוה (שם יד, כג). ועכשיו שאמר וראה אותו וחי, תיקן דבר הראיה, ולא דבר ההכאה, אחר שאמר והיה כל הנשוך וראה אותו וחי. ולכן אמר בכאן כי מנגד תראה את הארץ, בראיה בעלמא [נ"י]. ושמה לא תבא אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל. לרמוז שבני ישראל הקציפו על מי מריבה, וירע למשה בעבורם^ו שלא נכנס לארץ. והם החוטאים והגורמים נכנסו בה, וניתנה להם לנחלה. בא וראה עד היכן מגיע כבוד הרבים, כמו שאמר הוא ונשב בגיא וגו' (לעיל ג, כג), ועתה ישראל שמע אל החוקים זאל המשפטים (שם ד, א), והכל מחזל לך^ז.

אלול:

1. איך פרשנו מבין את פסוק נ' ומה חידש כאן?
2. פרשנו מסביר את פסוק נא' - למרות הפליאה הכתובה בו לפשו fe מה, התוכף להסביר?
3. בצצט מה היו בני ישראל צריכים ללמוד מן המצעה ולא למדו?
4. בפסוק נב' מסביר פרשנו באריכות על מה ולמה מה לכה לראות את הארץ ולא כפי אהרון, התוכף להסביר?
5. איך ולמה: "וירצ למה בצבור" הם ככל זאת נכנסו לארץ ולא מה?
6. מהו "כבוד הרבים"?